

## พัฒนาการการสื่อสารและการับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน ของศิลปินโปงลางสะออน

ชฎานิศา จิรสินธิปก

พัชนี เขยจรรยา

เมื่อสื่อมวลชนเข้ามาแทรกแซงสื่อพื้นบ้าน โดยอาศัยข้อได้เปรียบ  
ในการเข้าถึงผู้รับสารได้เป็นจำนวนมาก รวดเร็ว กว้างขวาง และ  
มีความหลากหลายมากกว่า จะเห็นได้ว่าผู้รับสารสามารถเลือกรับสื่อ  
ได้ตามความต้องการ ความสนใจ หรือความสะดวกสบาย ซึ่งในขณะที่  
เดียวกันสื่อพื้นบ้านนั้นมีความซับซ้อน ยากต่อการถ่ายทอด ไม่เป็นที่นิยม  
และหาชมได้ยากในปัจจุบัน ส่งผลให้สื่อพื้นบ้านนั้นสูญหายไปตาม  
กาลเวลา ทำให้สื่อพื้นบ้านเกิดภาวะวิกฤตในการดำรงอยู่ในสังคม  
และต้องแข่งขันกับสื่อหรือวัฒนธรรมใหม่ๆ “การปรับและประยุกต์”  
ให้เข้ากับยุคสมัยหรือสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นสิ่งสำคัญที่  
จะทำให้สื่อพื้นบ้านอยู่รอดในสังคมต่อไปได้

ชฎานิศา จิรสินธิปก (นศ.ม.นิเทศศาสตร์พัฒนาการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553) และพัชนี เขยจรรยา (นศ.ม.นิเทศศาสตร์  
พัฒนาการ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งจากวิทยานิพนธ์ “พัฒนาการการสื่อสารและการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้านของศิลปินโปงลางสะออน” โดยมี  
รศ.พัชนี เขยจรรยา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ได้รับการประเมินผลการสอบวิทยานิพนธ์ในระดับดีมาก สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ  
จากคณะกรรมการวิชาการบัณฑิตศึกษาจากคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2553 และได้รับทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในยุคบริโภคนิยมนี้ ก่อให้เกิดการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด วงโปงลางสะออนผู้มีใจรักในศิลปะพื้นบ้านของภาคอีสาน จึงได้นำการแสดงโปงลางมาประยุกต์กับดนตรีสมัยใหม่และสอดใส่ความสนุกสนานในรูปแบบของตลก โดยมี "อัตลักษณ์" เฉพาะตัว คือการนำศิลปะการแสดงของภาคอีสานมาผสมผสานกับมุขตลกและโชว์ที่อลังการได้อย่างลงตัว เพื่อต้องการให้คนรุ่นใหม่ได้หันมาสนใจดนตรีพื้นบ้าน และซึมซับวัฒนธรรมเหล่านี้เข้าไปโดยไม่รู้ตัว เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านไม่ให้สูญหายไปจากสังคม และสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามเหล่านี้เอาไว้ งานวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาถึงพัฒนาการสื่อสาร การปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน และทัศนคติของแฟนคลับและผู้ชมทั่วไปต่ออัตลักษณ์ของวงโปงลางสะออน เพื่อประโยชน์ในการเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้/ความเข้าใจในเรื่องการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้านในระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม และยังเป็นตัวอย่างหรือแนวทางในการนำเสนอการแสดงศิลปะพื้นบ้านร่วมกับสื่อมวลชนให้กับศิลปินหรือองค์กรที่สนใจ เพื่อให้การนำเสนอนั้นสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและยังสามารถคงคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้ให้มากที่สุด

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยวิธีการศึกษาที่หลากหลาย ได้แก่ วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก ศิลปินวงโปงลางสะออน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์และการแสดงโปงลาง และแฟนคลับวงโปงลางสะออนและผู้ชมทั่วไป การวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร อีกทั้งยังมีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อนำมาวิเคราะห์ลักษณะการผลิตและนำเสนอการแสดงศิลปะพื้นบ้านของวงโปงลางสะออนโดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการสื่อสารในการแสดงสื่อพื้นบ้านของศิลปินโปงลางสะออน ในแต่ละช่วงเวลาจากยุคครูเปลื้อง (2505-2553) มาถึงยุคโปงลางสะออนเป็นศิลปินอิสระ (2542-2548) จนถึงยุคโปงลางสะออนในสังกัดอาร์เอสฯ (2548-2553)

2. เพื่อศึกษาการปรับและประยุกต์การแสดงสื่อพื้นบ้าน ทั้งด้านเนื้อหา (Text) และการบริหารจัดการ (Management) ของศิลปินโปงลางสะออน ตั้งแต่ยุคครูเปลื้อง (2505-2553) มาถึงยุคโปงลางสะออนเป็นศิลปินอิสระ (2542-2548) จนถึงยุคโปงลางสะออนในสังกัดอาร์เอสฯ (2548-2553)

3. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ชมต่ออัตลักษณ์และการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้านโดยศิลปินโปงลางสะออน เมื่อได้เข้ามาเป็นศิลปินในสังกัดบริษัทอาร์เอสฯ พ.ศ. 2548 - 2553

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้คือ 1) แนวคิดเรื่องการสื่อสารและรูปแบบการสื่อสาร 2) แนวคิดเรื่องสื่อพื้นบ้าน 3) แนวคิดเรื่องการปรับประสานระหว่างสื่อพื้นบ้านกับสื่อมวลชน 4) แนวคิดเรื่องการปรับตัวทางวัฒนธรรม 5) แนวคิดเรื่องการปรับตัวทางการแสดง 6) แนวคิดเรื่องอุตสาหกรรมวัฒนธรรม 7) แนวคิดเรื่องบันไดปลาโจนทางศิลปะ 8) แนวคิดเรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์ 9) แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ 10) แนวคิดเรื่องทัศนคติ 11) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวงโปงลางสะออน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์

แนวคิดข้างต้นสามารถนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลการวิจัย เพื่อสรุปการนำเสนอการแสดงและการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน ตลอดจนการนำเสนออัตลักษณ์ศิลปินและทัศนคติของแฟนคลับและผู้ชม เพื่อการผลิตและการนำเสนอผลงานให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้รับสาร ความอยู่รอดทางธุรกิจของระบบนายทุน และการคงคุณค่าทางวัฒนธรรมในด้านการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านให้คงอยู่

## 1. พัฒนาการการสื่อสารการแสดงโปงลาง

| องค์ประกอบ<br>การสื่อสาร | ยุคครูเปลื้อง ฉายรัศมี                                                                                                                                                         | ยุคโปงลางสะออน (ศิลปินอิสระ)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | ยุคโปงลางสะออน<br>(สังกัด RS)                                                                                                                                          |
|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| S                        | 1. 2505-2511 :ชาวบ้าน<br>นักดนตรี<br>2. 2511-2515 :ชาวบ้าน<br>นักดนตรี, นักเรียน,<br>นักศึกษา<br>3. 2521-2553 :ชาวบ้าน<br>นักดนตรี,นักเรียน,<br>นักศึกษา                       | 1. 2542-2546 : คณะอีสานบ้าน<br>เฮา (ชื่อเดิมของโปงลางสะออน<br>ในสมัยนั้น)<br>2. 2546-2547 : คณะอีสานบ้าน<br>เฮา (ชื่อเดิมของโปงลางสะออน<br>ในสมัยนั้น)<br>3. 2547 : เดอะ สะออนเด (ชื่อเดิม<br>ของโปงลางสะออนในสมัยนั้น)<br>4. 2548 : โปงลางสะออน                                                                                                                   | 2548 - 2553 :<br>1. โปงลางสะออน<br>2. อาร์เอสฯ<br>3. ผู้ชมคอนเสิร์ต<br>ใหญ่ประจำปี                                                                                     |
| M                        | 1. 2505-2511<br>: ดนตรีพื้นบ้าน<br>2. 2511-2515<br>: ดนตรีพื้นบ้าน<br>: การแสดงฟ้อนรำ<br>3. 2521-2553<br>: ดนตรีพื้นบ้าน<br>: การแสดงฟ้อนรำ<br>: ร้องเพลงลูกทุ่งอีสาน<br>: ตลก | 1. 2542-2546 : ดนตรีพื้นบ้าน<br>(พิณ, เปส, แคน,กลองหาง)<br>: การแสดงฟ้อนรำ<br>: ร้องเพลงลูกทุ่ง,เพลงสากล<br>,เพลง ไทยสากล<br>: ตลก<br>2. 2546-2548 : ดนตรีพื้นบ้าน+<br>ดนตรีสากล (เริ่มมีการนำ<br>โปงลางและโหวดเข้ามาร่วมใน<br>วง และถือว่าโปงลางเป็นเครื่อง<br>ดนตรีหลักของวง เป็นต้นมา<br>: การแสดงฟ้อนรำ<br>: ร้องเพลงลูกทุ่ง,เพลงสากล,<br>เพลงไทยสากล<br>: ตลก | - ดนตรีพื้นบ้าน 4 ภาค<br>+ ดนตรีสากล<br>- การแสดงฟ้อนรำของ<br>ทุกภาค<br>- การแสดงเต้นรำของ<br>สากล<br>- ร้องเพลงลูกทุ่ง,สากล<br>และเพลงไทยสากลใน<br>สังกัด RS<br>- ตลก |
| C                        | 1. 2505-2511<br>: งานบุญ/งานประจำปี<br>2. 2511-2515 : งาน<br>บุญ/งานประจำปี<br>: รายการโทรทัศน์<br>: วัง<br>: มหาวิทยาลัย                                                      | 1. 2542-2546 : ร้านอาหาร<br>2. 2546-2547 : ร้านอาหาร<br>: โรงเปียร์<br>3. 2547-2548 : โรงเปียร์, รายการ<br>ต้นดาราช่อง 3,<br>ทัวร์คอนเสิร์ตตาม<br>จังหวัดต่างๆ                                                                                                                                                                                                     | - การแสดงคอนเสิร์ต<br>ใหญ่<br>- ทัวร์คอนเสิร์ต<br>ต่างจังหวัดต่างๆและ<br>ต่างประเทศ<br>- CD บันทึกการแสดง<br>สด<br>- รายการโทรทัศน์<br>- อินเทอร์เน็ต                  |

|   |                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                          |                                         |
|---|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|
|   | 3. 2521-2553 : งานบุญ/<br>งานประจำปี<br>: รายการโทรทัศน์<br>: งานประกวดดนตรี<br>พื้นบ้าน<br>: เวทีการแสดง<br>ศิลปวัฒนธรรมตาม<br>ห้างสรรพสินค้า                                                                              |                                                                                                                                                                                                                          |                                         |
| R | 1. 2505-2511<br>: เด็ก, ผู้สูงอายุ<br>2. 2511-2515<br>: นักเรียน/นักศึกษาที่<br>สนใจการแสดง<br>โปงลาง<br>: เชื้อพระวงศ์, ข้าราชการ<br>บริพาร<br>: เด็ก, ผู้สูงอายุ<br>3. 2521-2553<br>: บุคคลทั่วไปที่สนใจการ<br>แสดงโปงลาง | 1. 2542-2546<br>: บุคคลทั่วไป<br>2. 2546-2547<br>: บุคคลทั่วไป<br>: ผู้ชมในโรงเบียร์จะเป็นวัย<br>ทำงาน เนื่องจากจำกัดอายุ<br>การเข้าใช้บริการ ส่วนผู้สูงอายุ<br>ไม่ค่อยปรากฏในโรงเบียร์<br>3. 2547-2548<br>: บุคคลทั่วไป | บุคคลทั่วไปทั้งชาวไทย<br>และชาวต่างชาติ |

สรุปองค์ประกอบการสื่อสาร พบว่า ในด้านของ  
ผู้ส่งสารนั้น โปงลางสะออนในยุคที่เป็นศิลปินอาร์เอสฯ  
จะมีความแตกต่างจากยุคครูเปลื้องและยุคโปงลางสะออน  
อิสระมาก โดยมีผู้ส่งสาร 3 ประเภท คือ ศิลปิน หมายถึง  
วงโปงลางสะออน นายทุน คือ อาร์เอสฯ และผู้ส่งสาร คือ  
ผู้ชมที่มาเข้ามาชมคอนเสิร์ตใหญ่ประจำปี นอกจากนี้  
วงโปงลางสะออน ยังได้มีการวิเคราะห์ผู้รับสารและม  
ีความรู้ด้านสื่อสารมวลชนและด้านนาฏศิลป์ ซึ่งการที่มี  
ผู้ส่งสารมากขึ้น การวิเคราะห์ผู้รับสารและการที่วงโปงลาง  
สะออนมีความรู้ทั้งด้านสื่อสารมวลชนและนาฏศิลป์  
ส่งผลทำให้เนื้อหาการแสดงมีลักษณะที่แตกต่างไปจาก  
การแสดงดั้งเดิมในยุคครูเปลื้อง ด้านเนื้อหา นั้น จาก  
องค์ประกอบของผู้ส่งสารนั่นเอง ทำให้วงโปงลางสะออน  
มีการปรับประยุกต์รูปแบบการแสดงให้มีลักษณะที่

ร่วมสมัย สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้ชมทุกเพศ  
ทุกวัย ซึ่งจากองค์ประกอบด้านผู้ส่งสารและเนื้อหาการ  
แสดงที่ปรับประยุกต์ของโปงลางสะออนนั้น ได้ส่งผล  
ต่อด้าน **ช่องทางในการสื่อสาร** คือ นอกจากจะใช้เป็น  
ช่องทางในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเหมือนในยุคอื่นๆ  
แล้ว ยังใช้เป็นการประชาสัมพันธ์ และใช้เป็นการผลิต  
ซ้ำเพื่อโปรโมตหรือขยายความสนใจไปสู่ผู้รับสารมากขึ้น  
ซึ่งจากองค์ประกอบทั้งหมด ทั้งผู้ส่งสาร เนื้อหา  
ช่องทางในการสื่อสาร ได้ส่งผลถึง **ผู้รับสาร** ซึ่งเป็น  
ที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า โปงลางสะออนสามารถทำให้  
เนื้อหาการแสดงพื้นบ้านเข้าถึงผู้ชมทุกเพศ ทุกวัยได้  
ทุกภูมิภาค จากเดิมในยุคของครูเปลื้อง ที่ผู้รับสารจะมี  
แค่ผู้ที่สนใจการแสดงศิลปะพื้นบ้านอีสานเท่านั้น

## สรุปรูปแบบการสื่อสาร

| ยุค<br>รูปแบบการสื่อสาร    | ครูเปลื้อง นายรัศมี                               | โปงลางสะออนศิลปิน<br>อิสระ                          | โปงลางสะออนสังกัด<br>อาร์เอสฯ                                                                                    |
|----------------------------|---------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| การสื่อสารระหว่าง<br>บุคคล | -                                                 | -                                                   | - อาร์เอสฯ กับ อี้ด<br>โปงลางสะออน<br>- อี้ด โปงลางสะออน กับ<br>ผู้รับผิดชอบผู้ที่มาร่วม<br>แสดง                 |
| การสื่อสารกลุ่มย่อย        | - นักดนตรี กับ นางรำ                              | - นักดนตรี กับ นางรำ                                | - นักดนตรี กับ นางรำ<br>- อาร์เอสฯ กับ โปงลาง<br>สะออน<br>- อี้ด โปงลางสะออน กับ<br>ผู้ที่มาร่วมแสดง             |
| การสื่อสารกลุ่มใหญ่        | - วงโปงลาง กับ ผู้ชม                              | - วงโปงลางสะออน กับ<br>ผู้ชม                        | - วงโปงลางสะออน กับ<br>ผู้ชม                                                                                     |
| การสื่อสารมวลชน            | - วงโปงลาง ไปยัง<br>รายการโทรทัศน์ ไปยัง<br>ผู้ชม | - วงโปงลางสะออน ไป<br>ยังรายการดนตรี<br>ไปยัง ผู้ชม | - วงโปงลางสะออน ไป<br>ยัง สื่อต่างๆเช่น<br>รายการโทรทัศน์, ซีดี<br>บันทึกการแสดงสดและ<br>อินเทอร์เน็ต ไปยังผู้ชม |

รูปแบบการสื่อสาร พบว่า ทั้งสามยุค ใช้รูปแบบการสื่อสารประเภทการสื่อสารกลุ่มย่อย การสื่อสารกลุ่มใหญ่ และการสื่อสารมวลชนเหมือนกัน แต่ในยุคโปงลางสะออนเป็นศิลปินในสังกัดอาร์เอสนั้น ได้เพิ่มรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลขึ้นมา ซึ่งในแต่ละรูปแบบการสื่อสารนั้นจะเชื่อมโยงกับองค์ประกอบการสื่อสารกล่าวคือ หากพิจารณารูปแบบการสื่อสารแบบสื่อมวลชนที่เกิดขึ้นในทั้ง 3 ยุคของการแสดงโปงลาง แต่องค์ประกอบการสื่อสารในส่วนของผู้รับสาร (R) มีความนิยมในยุคครู

เปลื้องน้อยกว่ายุคโปงลางสะออนเป็นศิลปินอิสระและเป็นศิลปินในสังกัดอาร์เอสฯ เนื่องจากตัวผู้ส่งสารหรือโปงลางสะออน (S) นั้น มีความรู้ทั้งทางด้านนาฏศิลป์และสื่อมวลชน ทำให้มีการผลิตผลงานและนำเสนอการแสดงที่เป็นที่ดึงดูดความสนใจแก่ผู้รับสารมากกว่ายุคครูเปลื้อง ที่ตัวศิลปินนั้นยังมีความรู้ด้านสื่อมวลชนน้อยกว่าด้านนาฏศิลป์ นอกจากนี้ในยุคของโปงลางสะออนเป็นศิลปินในสังกัดอาร์เอสฯ นั้น ยังได้มีรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับการ

ทำงานร่วมการสื่อมวลชน ที่เห็นความสำคัญในปัจจัย  
ด้านเวลาเป็นตัวกำหนดในการผลิตและสร้างสรรค์ผลงาน  
มากกว่ารูปแบบการสื่อสารประเภทอื่นๆ

## เนื้อหา (Text)

เนื้อหาของการแสดงโปงลาง จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน  
ดังนี้

## 2. การปรับประยุกต์สื่อบ้านของโปงลาง สะท้อน

1. ด้านดนตรีและบทเพลง
2. ด้านรูปแบบการแสดง

### สรุป

| เนื้อหา (Text)               | ส่วนที่สามารถปรับได้                                                                                                          | ส่วนที่ไม่ควรปรับ                                                                                 |
|------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. เครื่องดนตรีและ<br>บทเพลง | 1. การเพิ่ม-ลดจังหวะของลายเพลง<br>2. เครื่องดนตรีสากลและเพลง<br>ประกอบการแสดง<br>3. วัสดุของโปงลางและการเพิ่ม-ลด<br>ลูกโปงลาง | 1. เครื่องดนตรีหลักประจำวง<br>ได้แก่ โปงลาง, พิณ, โหวด,<br>เบส, กลองหาง, ไหซอง<br>2. ทำนองลายเพลง |
| 2. รูปแบบการแสดง             | 1. ลำดับการแสดง<br>2. ชนิดและสีของผ้า<br>3. การเพิ่ม-ลดจังหวะของท่ารำ<br>4. จำนวนนักแสดงและนางไห                              | 1. การไหว้ครู<br>2. รูปทรง (Pattern) เสื้อผ้า<br>นักแสดงและนักดนตรี<br>3. รูปแบบท่ารำ             |

## ยุคโปงลางสะออน

| เนื้อหา                 | ส่วนที่ถูกปรับ                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                     | ส่วนที่ไม่ถูกปรับ                                                                                               |                                                                                             |
|-------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|
|                         | โปงลางสะออน<br>อิสระ                                                                                                                                      | โปงลางสะออนRS                                                                                                                                                       | โปงลางสะออน<br>อิสระ                                                                                            | โปงลางสะออนRS                                                                               |
| 1.เครื่องดนตรีและบทเพลง | 1. การเพิ่ม-ลดจังหวะของลายเพลง<br>2. เครื่องดนตรีสากลและเพลงในแสดง<br>3. การเพิ่ม-ลดลูกโปงลาง                                                             | 1. การเพิ่ม-ลดของจังหวะลายเพลง<br>2. เครื่องดนตรีสากลและเพลงในการแสดง<br>3. ทำนองลายเพลง<br>4. การเพิ่ม-ลดลูกโปงลาง                                                 | 1. เครื่องดนตรีหลักประจำวงได้แก่ โปงลาง, พิณ, โหวด, เบส, กลองหางและไหซอง<br>2. วัสดุทำโปงลาง<br>3. ทำนองลายเพลง | 1. เครื่องดนตรีหลักประจำวงได้แก่ โปงลาง, พิณ, โหวด, เบส, กลองหาง, ไหซอง<br>2. วัสดุทำโปงลาง |
| สรุป                    | -เพิ่มเติม เครื่องดนตรีสากล<br>-เพิ่มเติม ลูกโปงลาง<br>-ไม่เปลี่ยนแปลง จังหวะลายเพลง                                                                      | -เพิ่มเติมเครื่องดนตรีพื้นบ้านของภาคอื่นและเครื่องดนตรีสากล<br>-เพิ่มเติม ลายเชิงกลาสะออน<br>-เพิ่มเติม ลูกโปงลาง                                                   | -ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เครื่องดนตรีพื้นบ้านหลักในวงและวัสดุทำโปงลาง                                               |                                                                                             |
| 2. รูปแบบการแสดง        | 1. การไหว้ครู<br>2. ชนิดและสีของผ้า<br>3. การเพิ่ม-ลดจังหวะของท่ารำ<br>4. จำนวนนักแสดงและนางไห<br>5. ลำดับการแสดง<br>6. รูปทรง (Pattern) เสื้อผ้านักดนตรี | 1. การไหว้ครู<br>2. ชนิดและสีของผ้า<br>3. การเพิ่ม-ลดจังหวะของท่ารำ<br>4. จำนวนนักแสดงและนางไห<br>5. ลำดับการแสดง<br>6. รูปทรง (Pattern) เสื้อผ้านักดนตรีและนักแสดง | 1. รูปทรง(Pattern) เสื้อผ้านักแสดง<br>2. รูปแบบท่ารำ                                                            |                                                                                             |

|      |                                                                                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |  |  |
|------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|
| สรุป | <p>-ลดทอน พิธีไหว้ครูประจำปี</p> <p>-ลดทอน ชนิดของผ้า ใช้ผ้าที่หาง่าย ไม่ถูกต้องตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้</p> <p>-ผสมผสาน การแต่งกายนักดนตรี</p> <p>-ไม่เปลี่ยนแปลง</p> <p>เพิ่ม-ลดจังหวะทำรำ,จำนวนนักแสดง และนางไหม,รูปทรงเสื้อผ้า</p> <p>-ลดทอน ลำดับการแสดง</p> | <p>7. รูปแบบทำรำ</p> <p>-เพิ่มเติมให้ครูก่อนการเล่นเครื่องดนตรี</p> <p>-ไม่เปลี่ยนแปลง</p> <p>จากยุคครูเปลี่ยนจัดการให้ครูประจำปี</p> <p>-ลดทอน เวลาให้ครูก่อนการแสดง</p> <p>ต่างคนต่างให้</p> <p>-เพิ่มเติม ชนิดผ้าของภาคอื่นๆมาติดเย็บ</p> <p>-ผสมผสาน การแต่งกายของนางรำ</p> <p>-ลดทอน รูปแบบทำรำ</p> <p>-เพิ่มเติมการแสดงให้เป็นสากล</p> <p>-ลดทอนทำรำพื้นบ้าน</p> <p>-เพิ่มเติมนักแสดงจากภายนอก</p> <p>-ลดทอน ลำดับการแสดง</p> |  |  |
|------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|

จะเห็นว่า วงโปงลางสะออนได้มีการปรับประยุกต์ด้านเครื่องดนตรี โดยการนำเครื่องดนตรีสากลเข้ามามีในวงตั้งแต่ยังเป็นศิลปินอิสระ เพื่อสร้างความแปลกใหม่และดึงดูดความสนใจจากผู้ชม จะเห็นได้ว่าได้มีการเพิ่มเครื่องดนตรีสากลและเครื่องดนตรีพื้นบ้านของภาคอื่นๆเข้ามาผสมผสานในช่วงที่เป็นศิลปินอาร์เอสฯ มากขึ้น

เนื่องจากต้องการนำเสนอการแสดงในลักษณะที่เป็นศิลปะพื้นบ้านไทยประยุกต์ ไม่ได้เน้นแต่ภาคอีสานเพียงอย่างเดียว และต้องการขยายขอบเขตกลุ่มของผู้ชมมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของสื่อมวลชนที่เข้าถึงผู้ชมได้เป็นจำนวนมาก

ด้านรูปแบบการแสดง วงโปงลางสะออนได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงมาตั้งแต่ในยุคที่เป็นศิลปินอิสระเช่นเดียวกับด้านเครื่องดนตรีและบทเพลง โดยเฉพาะในส่วนของรูปทรงเสื้อผ้าของนักดนตรีที่มีการนำผ้าขาวม้า ซึ่งเป็นผ้าคาดเอวของการแต่งกายในยุคครูเป่ลื่อง มาเปลี่ยนเป็นกระโปรง สร้างความแตกต่างและความแปลกใหม่แก่วงโปงลางทั่วไป ส่วนด้านการไหว้ครูและรูปแบบทำรำนั้น ยังคงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับยุคครูเป่ลื่องในช่วงหลัง กล่าวคือ ยุคของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ยังไม่มีการปรับเปลี่ยนด้านรูปทรงเสื้อผ้าของนักแสดงและรูปแบบทำร่าแต่อย่างใด เมื่อถึงยุคที่เป็นศิลปินในสังกัดอาร์เอสฯ นั้น จะพบว่า มีการปรับเปลี่ยนทุกด้าน ทั้งด้านการไหว้ครู ที่มีการฟื้นฟูประเพณีการไหว้ครูประจำปี การลดทอนเวลาและขั้นตอนในการไหว้ครูก่อนการแสดง หากมีข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา และการเพิ่มเติมในส่วนของการไหว้เครื่องดนตรีก่อนการแสดง ส่วนด้านการปรับเปลี่ยน **รูปทรงเสื้อผ้า** ได้มีการปรับรูปทรงเสื้อผ้าของนักแสดงหรือนางรำให้มีความทันสมัยดึงดูดใจและสอดคล้องกับ

สถานการณ์มากขึ้น และส่วนที่ไม่ควรปรับในรูปแบบการแสดงด้านสุดท้ายคือ **รูปแบบทำร่า** ยุคที่โปงลางสะออนเป็นศิลปินในสังกัดบริษัทอาร์เอสฯ เนื่องจากเป็นยุคที่นำศิลปะพื้นบ้านเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาการแสดงทำร่า ให้มีความสวยงาม ทันสมัย และตรงตามความต้องการของผู้ชมและกระแสการบริโภคในสังคม การปรับเปลี่ยนในขั้นตอนนี้ จะเป็นลักษณะ **ลดความเป็นพื้นบ้าน (Localize)** เช่น ตัดทำร่าในเพลงเชิงเหย้าไ้มดแดง ที่ลดทอนท่วงท่าในผ้าแดง เพื่อความกระชับและความรวดเร็วในการนำเสนอ รวมไปถึงการปรับทำร่าให้ง่ายขึ้น เพื่อต่อการแสดงของแขกรับเชิญ และเพิ่มความเป็นสากล (**Internationalize**) กล่าวคือการเน้นระบำของวัฒนธรรมต่างชาติ การเพิ่มเติมหรือดัดแปลงทำร่าให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

โดยภาพรวมนั้น การปรับเปลี่ยนเสื้อผ้าพื้นบ้านของโปงลางสะออน ถือได้ว่า **ทำได้ดี** มีส่วนในการสร้างกระแสความสนใจและการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านมากขึ้น และได้ **กระแสนิยม**ที่ดีจากผู้ชมทุกเพศทุกวัย

## การบริหารจัดการ (Management)

Faculty of  
Communication Arts  
CHULALONGKORN UNIVERSITY

### สรุปการเปรียบเทียบการบริหารจัดการของวงโปงลาง

| ยุค                | พอเป่ลื่อง     |                                          | โปงลาง<br>สะออนอิสระ                 | โปงลางสะออนRS                |                       |
|--------------------|----------------|------------------------------------------|--------------------------------------|------------------------------|-----------------------|
|                    | ศิลปินพื้นบ้าน | วิทยาลัย<br>นาฏศิลป์                     |                                      | บริหาร<br>ภายในวง            | RS บริหาร             |
| รูปแบบความสัมพันธ์ | คนในครอบครัว   | ผสมผสาน<br>ระหว่างแบบคน<br>ในครอบครัวกับ | "พี่สอนน้อง"<br>หรือ<br>คนในครอบครัว | "พี่สอนน้อง"<br>หรือ<br>คนใน | นายจ้างและ<br>ลูกจ้าง |

|               |                                                                             | แบบนายจ้าง<br>และลูกจ้าง                      |                                                                                                                 | ครอบครัว                                                                                                                 |                                                                                                           |
|---------------|-----------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| การแต่งกาย    | ชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวัน                                                    | มีการจ้างการตัดเย็บ และยังมีมีการแต่งหน้าทำผม | ฝ่ายเสื้อผ้าช่วยกันออกแบบ                                                                                       | ฝ่ายเสื้อผ้าและนางรำช่วยกันออกแบบ                                                                                        | โปงลางสะท้อนได้ออกแบบเครื่องแต่งกายมาแล้วบริษัทจะรับผิดชอบหน้าที่ในการจัดหาวัสดุ ตัดเย็บ และออกค่าใช้จ่าย |
| เครื่องดนตรี  | ประดิษฐ์ได้เองจากวัสดุธรรมชาติ                                              | แต่ต้องมีการสั่งซื้อ ไม่ได้ผลิตเอง            | เริ่มมีการใช้เครื่องดนตรีสากล มีค่าใช้จ่ายเพิ่ม                                                                 | มีการใช้เครื่องดนตรีสากล และเครื่องดนตรีพื้นบ้าน แต่ไม่ได้ดูแลเรื่องค่าใช้จ่าย                                           | มีหน้าที่ดูแลค่าใช้จ่ายในการจัดหา การซ่อมแซม เครื่องดนตรีตามที่โปงลางสะท้อนต้องการ                        |
| การจัดสรรเงิน | หัวหน้าวงจะเป็นผู้รับผิดชอบ แต่เพียงผู้เดียว โดยนักดนตรีจะได้มากกว่านักแสดง | นักแสดงจะได้ค่าตอบแทนเท่ากันทุกคน             | จะแบ่งออกเป็นเงินส่วนกลาง ซึ่งจะนำไปใช้สำหรับการทำงาน และที่เหลือถือเป็นรายได้ของแต่ละคน ซึ่งจะแบ่งจำนวนเท่ากัน | เงินส่วนกลางซึ่งจะนำไปใช้สำหรับการทำงาน และที่เหลือถือเป็นรายได้ของแต่ละคน สมาชิกในวงจะได้เท่ากันทุกคนในการแสดงคอนเสิร์ต | สามารถอยู่ได้ทั้ง 2 ฝ่าย                                                                                  |
| บริหารการ     | จะไม่ค่อยตัด                                                                | มีการยืดหยุ่นใน                               | ยืดหยุ่นตาม                                                                                                     | ยืดหยุ่นตาม                                                                                                              | สนับสนุนเรื่อง                                                                                            |

|      |                                                                                 |                                                                       |                                      |                                      |                                                                              |
|------|---------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|
| แสดง | ทอนหรือเพิ่ม<br>การแสดงหรือ<br>ดนตรีที่<br>นอกเหนือจะ<br>ศิลปะพื้นบ้าน<br>อีสาน | การแสดงแต่<br>ทางผู้สอนจะ<br>บอกนักแสดงว่า<br>มีการตัดเพราะ<br>เหตุใด | ความต้องการ<br>ของลูกค้าและ<br>ผู้ชม | ความต้องการ<br>ของลูกค้า<br>และผู้ชม | ของเทคโนโลยีที่<br>ทันสมัยและ<br>ดูแลด้าน<br>การตลาดและ<br>ประชา<br>สัมพันธ์ |
|------|---------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------|--------------------------------------|--------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|

### การแบ่งงานระหว่างอาร์เอส และ โปงลางสะออน

| การผลิต (Production)                                                                                                                                                                |                                                                                                    | การตลาด (Marketing)<br>(อาร์เอสฯ)                                                                                                                                                                                     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| การแสดง<br>(โปงลางสะออน)                                                                                                                                                            | สนับสนุนการแสดง<br>(อาร์เอสฯ)                                                                      | -การจัดคิวการแสดง<br>-การติดต่อประสานงาน<br>-การประชาสัมพันธ์<br>-การจัดที่นั่ง,บัตรคอนเสิร์ต<br>-ช่องทางการจัดจำหน่าย<br>-การนำเสนอผ่านสื่อ<br>-ค่าใช้จ่าย เสื้อผ้า อาหาร เครื่องดนตรี<br>-ติดต่อแขกรับเชิญ<br>- ฯลฯ |
| - คัดชุดการแสดง<br>พื้นบ้าน<br>- คัดชุดการแสดง<br>ประกอบ<br>- คัดมุขตลก<br>- คัดเพลงประกอบการ<br>แสดง<br>- คัดชุดการแสดงให้<br>แขกรับเชิญ<br>- ออกแบบเสื้อผ้า<br>- บริหารจัดการในวง | - ออกแบบสถานที่<br>- ดูแลด้านเทคนิค แสง<br>สี เสียง<br>- ดูแลชุดการแสดง<br>- ดูแลภาพรวมการ<br>แสดง |                                                                                                                                                                                                                       |

อาร์เอสฯ นั้น ให้อิสระในการผลิตการแสดงแก่ โปงลางสะออน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงดนตรีและ ศิลปะพื้นบ้านอย่างเต็มที่ โดยอาร์เอสฯจะทำหน้าที่ ในส่วนของการตลาด และสนับสนุนด้านการแสดง ซึ่ง การบริหารจัดการในลักษณะนี้ถือได้ว่าอาร์เอสฯ **ปฏิบัติ ได้ถูกต้อง**ในการร่วมงานกับศิลปินพื้นบ้าน แต่ในบางครั้ง อาร์เอสฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหาการแสดง ของโปงลางสะออนเช่นกัน อาทิ การเลือกแขกรับเชิญ,

การคิดมุขต่างๆ ทำให้ในบางครั้ง การเข้าไปช่วยด้าน การผลิตเนื้อหาการแสดงของอาร์เอสฯ กลับเป็นอุปสรรค ในการนำเสนอผลงานของโปงลางสะออน โดยมี ส่วนทำให้คุณค่าทางวัฒนธรรมในการแสดงศิลปะพื้นบ้าน ของอีสานลดลง จากการที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงาน และการผลิตเนื้อหาการแสดงของโปงลางสะออน นั้นเอง

### 3. ทัศนคติของผู้ชมต่ออัตลักษณ์ศิลปิน

สรุปทัศนคติของแฟนคลับและผู้ชมทั่วไปต่ออัตลักษณ์โปงลางสะออน ดังนี้

| ผู้ชม \ อัตลักษณ์           | การแต่งกาย      | ดนตรีและการแสดง | การจัดบรรยากาศ | ภาษา<br>คำแร็กเตอร์และ<br>มุขตลก |
|-----------------------------|-----------------|-----------------|----------------|----------------------------------|
| - แฟนคลับภาคอีสาน           | ทัศนคติเชิงบวก  | ทัศนคติเชิงบวก  | ทัศนคติเชิงบวก | ทัศนคติเชิงบวก                   |
| - แฟนคลับไม่ใช่ภาคอีสาน     | ทัศนคติเชิงบวก  | ทัศนคติเชิงบวก  | ทัศนคติเชิงบวก | ทัศนคติเชิงบวก                   |
| - ผู้ชมทั่วไปภาคอีสาน       | ทัศนคติเป็นกลาง | ทัศนคติเป็นกลาง | ทัศนคติเชิงลบ  | ทัศนคติเชิงบวก                   |
| - ผู้ชมทั่วไปไม่ใช่ภาคอีสาน | ทัศนคติเป็นกลาง | ทัศนคติเชิงบวก  | ทัศนคติเชิงลบ  | ทัศนคติเชิงบวก                   |

### อภิปรายผลการวิจัย

#### 1. พัฒนาการการสื่อสารของการแสดงโปงลางตั้งแต่ยุคครุเปลื้องจนถึงยุคโปงลางสะออนศิลปินในสังกัดบริษัทอาร์เอส

หากเปรียบเทียบการใช้สื่อมวลชนเข้ามาเป็นช่องทางในการสื่อสารหรือการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การแสดงโปงลางระหว่างยุคครุเปลื้องและยุคของโปงลางสะออนแล้ว กลับพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้การแสดงในยุคโปงลางสะออนได้รับความนิยมมากกว่าในยุคครุเปลื้องทั้งที่มีการใช้สื่อมวลชนเข้ามาใช้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการแสดงโปงลางในยุคครุเปลื้อง (พ.ศ. 2515) เนื่องจากการแสดงโปงลางในยุคครุเปลื้องนั้นจะมีลักษณะที่เป็นไปตามธรรมชาติ (By Nature) คือ ไม่มีรูปแบบการวางแผนที่สลับซับซ้อน เนื่องจากมีหัวหน้าวงเป็นผู้วางแผนแต่เพียงผู้เดียว โดยในการนำเสนอการแสดงนั้น จะเน้นแสดงตามความต้องการของศิลปิน ไม่ได้เน้นถึงผลการตอบรับหรือความต้องการของผู้ชม

แต่การแสดงโปงลางในยุคของโปงลางสะออน ตั้งแต่เป็นศิลปินอิสระเรื่อยมาจนเป็นศิลปินในสังกัดอาร์เอส นั้นจะมีลักษณะที่ถูกวางแผน (By Plan) คือ มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่อย่างไรก็ตามอำนาจในการตัดสินใจสูงสุดจะอยู่ที่หัวหน้าวง นอกจากนี้ยังมีการจัดเตรียมแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว และมีการประเมินการทำงาน ปัญหาอุปสรรคโดยการแสดงความคิดเห็นร่วมกันของสมาชิก

สอดคล้องกับ ประยูทธ วรรณอุดม (2540) ที่กล่าวถึงกลยุทธ์ในการเลือกเนื้อหาและรูปแบบของหมอลำนั้น จะถูกกำหนดจากกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขตการเผยแพร่ เช่น ถ้าต้องเผยแพร่การแสดงทั่วประเทศ เนื้อหาจะเป็นหมอลำประเภทที่คนทั่วไปทั้งประเทศฟังได้ เช่น หมอลำเดิน หมอลำเพลิน ซึ่งเป็นหมอลำประยุกต์ แต่ถ้าเป็นหมอลำที่จะเผยแพร่ในส่วนภูมิภาค เนื้อหาหมอลำจะเป็นหมอลำเรื่อง หมอลำกลอนที่เป็นหมอลำแบบที่คนอีสานเท่านั้น จึงจะฟังได้รู้เรื่อง

สำหรับองค์ประกอบด้านผู้รับสารนั้น ในยุคโปงลาง สะออนนอกจากจะมีการขยายขอบเขตของผู้รับสารเพิ่มจากลักษณะเฉพาะกลุ่มเป็นทุกเพศ ทุกวัย และยังได้มีส่วนร่วมเป็นผู้ส่งสารในการผลิตซีดีบันทึกการแสดงสดอีกด้วย เพราะการแสดงสดของโปงลางสะออนนั้น เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชมมาตั้งแต่ยุคที่เป็นศิลปินอิสระ ซึ่งจะแตกต่างกับการแสดงโปงลางในยุคของครูเปลื้อง ที่ไม่ได้เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ชมเท่าใดนัก การเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการผลิตผลงานหรือซีดีบันทึกการแสดงสดของผู้รับสาร ทำให้ผู้ชมรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับศิลปิน และส่งผลให้ผลงานออกมาในลักษณะที่มีคุณภาพดี กล่าวคือ เป็นการแสดงที่สนุกสนาน ดำเนินไปอย่างราบรื่นและเป็นธรรมชาติมากที่สุด สอดคล้องกับ ประยุทธ์ วรรณอุดม (2540) กล่าวว่า ผู้ชมมีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตและเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้มีการดำเนินกลยุทธ์ในการนำเสนอหมอลำเปลี่ยนไป เพราะในการบันทึกเทปนั้น เมื่อมีผู้ชมมาดูทำให้การแสดงหมอลำเป็นการแสดงสดให้มวลชนได้ดูจริงๆ และแสดงอย่างเป็นธรรมชาติ ผลก็คือ หมอลำสามารถแสดงได้อย่างสมบทบาท เป็นการแสดงที่สดและมีชีวิตชีวา การแสดงดำเนินไปได้อย่างราบรื่นไม่ติดขัด เพราะบรรยากาศการแสดงเป็นแบบการแสดงพื้นบ้านจริงๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ประยุทธ์ วรรณอุดม (2549) ที่กล่าวว่า ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ชมเป็นหลัก คุณสมบัติดังกล่าวจึงก้าวข้ามเรื่องการผลิตซ้ำโดยอาศัยเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว มาอีกก้าวหนึ่ง คือ หมอลำไม่อาจจะผลิตซ้ำโดยอาศัยเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวโดยปราศจากผู้ชม แม้จะมีการผลิตซ้ำงานศิลปะโดยใช้เทคโนโลยี แต่ก็ต้องอาศัยผู้ชมเป็นส่วนประกอบด้วย ดังนั้นการที่จะบันทึกการแสดงสดของหมอลำเพื่อนำไปผลิตเป็นแผ่นซีดี หมอลำก็ยังคงการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมอย่างแยกกันไม่ออก หมอลำจึงต้องมีการบันทึกการแสดงสดในสถานที่จริง มีผู้ชมอยู่ชมการแสดงจริงๆ เพราะถือว่าเป็นผู้ชมเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงที่มีอาจจะขาดได้ การแสดงของหมอลำจึงจะมีคุณภาพดี เพราะศิลปินรู้ว่าเกิดการมีส่วนร่วมของผู้ชม ไม่ใช่เป็นการแสดงให้กลองชม หรือให้ผู้บันทึกภาพชมอย่างเดียว

## 2. การปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้านในด้านเนื้อหา (Text) ของวงโปงลางสะออนตั้งแต่ยังเป็นศิลปินอิสระ จนถึงยุคเป็นศิลปินในสังกัดบริษัทอาร์เอสฯ

จากการศึกษาการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ครอบเครื่องเรื่องการปรับประยุกต์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2549) รวมทั้งทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงโปงลาง อาจารย์ ทูลทองใจ ซึ่งรั้งมาเป็นแนวทางในการศึกษาการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้านของโปงลางสะออน โดยพบว่า **เนื้อหาของการแสดงโปงลาง** สามารถแบ่งได้เป็น 2 ข้อ คือ **1. ด้านเครื่องดนตรีและบทเพลง 2. ด้านรูปแบบการแสดง** โดยการแสดงโปงลางนั้น **มีส่วนที่สามารถปรับได้และไม่ควรปรับ** โดยมีลักษณะการปรับประยุกต์ทั้ง **ผสมผสาน** **เพิ่มเติม** และ **ลดทอน** โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ไม่ควรปรับนั้น วงโปงลางสะออนในยุคที่เป็นศิลปินในสังกัดอาร์เอสฯ ได้มีการปรับประยุกต์ในด้านเนื้อหาการแสดงเปลี่ยนไปอย่างมาก กล่าวคือ ได้มีการปรับประยุกต์ด้านเครื่องดนตรี ได้มีการเพิ่มเครื่องดนตรีสากลและเครื่องดนตรีพื้นบ้านของภาคอื่นๆ เข้ามาผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน รวมถึงการบรรเลงเพลงตามสมัยนิยมหรือเพลงสากลในช่วงที่เป็นศิลปินอาร์เอสฯ มากขึ้น เนื่องจากต้องการนำเสนอการแสดงในลักษณะที่เป็นศิลปะพื้นบ้านไทยประยุกต์ ไม่ได้เน้นแต่ภาคอีสานเพียงอย่างเดียว และต้องการขยายขอบเขตกลุ่มของผู้ชมมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของสื่อมวลชนที่เข้าถึงผู้ชมได้เป็นจำนวนมาก ด้านรูปแบบการแสดง วงโปงลางสะออนได้มีการปรับประยุกต์ด้านรูปแบบการแสดง ทั้งการเพิ่มชุดการแสดงสากลและชุดการแสดงศิลปะพื้นบ้านของภาคอื่นๆ การเพิ่มเติมมุขตลก การลดทอนเวลาในการไหว้ครูก่อนการแสดง ลดทอนท่าทำให้มีความกระชับ น่าสนใจและสนุกสนานมากขึ้น และการผสมผสานระหว่างเครื่องแต่งกายของภาคต่างๆ ในลักษณะเป็นไทยอีสานประยุกต์ สอดคล้องกับ รจเรศ ณรงค์ราช (2548) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงด้านดนตรีและเพลงประกอบการแสดงหนึ่งตระกูลมีทั้งการผสมผสาน เพิ่มเติมและลดทอน โดยเริ่มพัฒนามาตั้งแต่ปี 2513 โดยมีการนำดนตรีสากลเข้ามาบรรเลงผสมวงกับเครื่องห้าหนัง

ปรากฏว่าผู้ชมให้การยอมรับและชื่นชอบมากกว่าการบรรเลงเฉพาะดนตรีไทยอย่างเดียว ต่อมานายหนังรุ่นใหม่บางคนจะเริ่มนำนักร้องมาร้องเพลงคันจังหวะระหว่างเปลี่ยนฉากการแสดง ซึ่งได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน ส่วนเนื้อเรื่องนั้น นายหนังอาศัยเนื้อหาที่ทันสมัยจากสื่อมวลชนเพิ่มเติมเข้ามา แต่ยังคงเนื้อหาและรูปแบบการแสดงหนังตะลุงไว้เหมือนเดิม คือ มีการแสดงเป็นเรื่องราว มีการแสดงตลก การขับกลอน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการลดเวลาในการไหว้ครูก่อนการแสดง เพื่อให้กระชับเวลาในการนำเสนอผ่านสื่อมวลชน แต่จะไม่มีการตัดพิธีดังกล่าวออกไป

จากการปรับประยุกต์ของโปงลางสะออนที่มีทั้งการเพิ่มเติม การลดทอนและการผสมผสานนั้น หากศึกษารายละเอียดแต่ละประเด็นจะพบว่า การปรับประยุกต์ในขั้นตอนนี้ จะเป็นลักษณะ **ลดความเป็นพื้นบ้าน (Localize)** เช่น ตัดทำรำในเพลงแข่งแห่ไชยมดแดง ที่ลดทำทวนไข่มดแดงในผ้าถุง เพื่อความกระชับและความรวดเร็วในการนำเสนอ รวมไปถึงการปรับทำรำให้ง่ายขึ้น เพื่อง่ายต่อการแสดงของแขกรับเชิญ และ **เพิ่มความเป็นสากล (Internationalize)** กล่าวคือการเต้นระบำของวัฒนธรรมต่างชาติ การจัดคอนเสิร์ตโดยใช้เทคโนโลยีแสง สี เสียงที่ทันสมัย การใช้ภาษากลางในการนำเสนอการแสดงมากขึ้น การบรรเลงเพลงที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน การเพิ่มเติมหรือดัดแปลงท่ารำมุขตลกให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถขยายขอบเขตและจำนวนของผู้ชมให้มากขึ้น

สอดคล้องกับ ประยูทธ วรรณอุดม (2540) ที่กล่าวว่า ยิ่งหมอลำขยายขอบเขตออกไปเพื่อให้คนทั่วประเทศได้ฟังหรือได้เห็น หมอลำก็ยิ่งต้องสร้างความเป็นศิลปะและการแสดงที่สามารถเสพได้ในระดับประเทศ (Nationalize) ขึ้นมา ดังนั้นจึงทำให้หมอลำต้องใช้สูตรเจี๊จากลงไปอีก เพื่อให้คนทั่วไปรับได้ เช่น ใช้การลำแบบลำเดินลำเพลิน ซึ่งสามารถใช้ภาษากลางและทำนองเพลงลูกทุ่งเข้ามาผสมกับการลำภาษาอีสานได้ นอกจากนี้หากต้องการยกระดับหมอลำให้ขึ้นสู่ความนิยมระดับ National การนำเสนอโดยเลียนแบบรูปแบบคอนเสิร์ต เช่น ทำทางการเต้นที่เป็นของนอก import เข้ามา การแต่งกายที่

ทันสมัย ระบบแสง สี เสียง ทั้งนี้เพื่อจะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่ได้ ดังนั้น ยิ่งหมอลำแผ่กว้างออกไป ก็ยิ่งลงลึกไม่ได้ทั้งเนื้อหาที่ใช้ลำและรูปแบบในการนำเสนอ เช่น ลำกลอนที่ใช้ภาษาอีสานล้วนๆ ซึ่งถือว่าเป็นสูตรเข้มข้น ไปลำออกขายหรือออกอากาศทั่วประเทศก็ไม่สามารถทำได้ ในขณะที่ถ้าเป็นหมอลำเฉพาะในเขตอีสานหมอลำยังสามารถลงลึกได้ทั้งเนื้อหาและรูปแบบ

จากองค์ประกอบการสื่อสารในส่วนของผู้ส่งสารหรือโปงลางสะออน ที่วงโปงลางสะออนมีต้นทุนทางความรู้ทั้งทางด้านนาฏศิลป์และด้านสื่อมวลชน โดยมีการปรับประยุกต์การแสดงดนตรีและศิลปะพื้นบ้านให้มีลักษณะเป็นสากล (Internationalize) มากขึ้น และได้ลดความเป็นพื้นบ้าน (Localize) โดยเน้นการยกระดับความนิยมของผู้ชมให้แพร่หลายมากขึ้น ซึ่งมีลักษณะคือการแสดงดนตรีและศิลปะพื้นบ้านในลักษณะร่วมสมัยคือฟังง่ายขึ้น ได้รับความสนุกสนาน ซึ่งลักษณะนี้เปรียบเสมือน **บันไดปลาโจน** สำหรับผู้ชมหน้าใหม่ ที่เริ่มหัดดูการแสดงศิลปะพื้นบ้าน โดยสามารถเชื่อมโยงไปถึงความต้องการที่จะศึกษาหรือเลือกชมศิลปะพื้นบ้านดั้งเดิมแต่ยังคงต้องรักษาลักษณะการแสดงให้คงอยู่ทั้ง 2 ลักษณะคือลักษณะดั้งเดิมและลักษณะการปรับประยุกต์ เพื่อรักษาผู้ชมหรือผู้รับสารทุกกลุ่มคงให้คงอยู่ สอดคล้องกับ ประยูทธ วรรณอุดม (2549) ที่กล่าวว่า ความเป็นอุตสาหกรรมวัฒนธรรมก็ยังมีคุณภาพการในการเป็น “บันไดปลาโจน” ด้านการทำให้ผู้ชมรู้จักชมหมอลำแบบทีละขั้น เช่น การสร้างหมอลำซึ่งขึ้นมาในยุคอุตสาหกรรมวัฒนธรรมก็เป็นการเริ่มต้นไต่ระดับการชมหมอลำจากขั้นพื้นฐานให้ผู้ชมที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่ไม่ค่อยคุ้นเคยกับหมอลำแท้ๆ ก็ได้เริ่มต้นชมหมอลำรุ่นราวคราวเดียวกันกับหมอลำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นเช่นกัน จากนั้นก็จะทำให้ผู้ฟังรู้จักการไต่ระดับการชมหมอลำที่สูงขึ้นเรื่อยๆ จนกว่าจะรู้ว่าหมอลำประเภทใดไพเราะต่างกันอย่างไร

### 3. การบริหารจัดการ (Management) ของวงโปงลางสะออนตั้งแต่ยังเป็นศิลปินอิสระ จนถึงศิลปินในสังกัดบริษัทอาร์เอส

การบริหารจัดการภายในวงโปงลางนั้น สามารถแบ่งได้เป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้ ด้านรูปแบบความสัมพันธ์,

ด้านการแต่งกาย, ด้านเครื่องดนตรี, ด้านการจัดสรรเงิน และด้านการบริหารการแต่ง โดยพบว่า **ด้านรูปแบบความสัมพันธ์** วงโปงลางสะออน เป็นวงที่มีบริหารจัดการที่ดี ตั้งแต่ยุคที่เป็นศิลปินอิสระ เนื่องจากมีสมาชิกในวงเป็นจำนวนมาก การบริหารจัดการของวงใช้หลักการที่สอนน้องหรือพ่อปกครองลูก โดยมีอดีตหัวหน้าวงเป็นหัวหน้าในการบริหารจัดการทุกอย่าง ทั้งการบริหารคน คิวการแสดง และเมื่อเข้ามาเป็นศิลปินในสังกัดของอาร์เอสฯ โปงลางสะออนได้มีการแบ่งตำแหน่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการมากขึ้น การเพิ่มกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันภายในวง การเพิ่มเติมในส่วนการบริหารมุขตลก รวมไปถึงการแบ่งรายได้ตามความสามารถและงานที่ทำในส่วนที่ไม่ใช่การแสดง คอนเสิร์ต สอดคล้องกับ กรพินธุ์ สุนทรนนท์ (2551) ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการโนราว่า ทั้งคณะโนราในอดีตและคณะโนราแบบสมัยใหม่ มีการดูแลสมาชิกในคณะโดยใช้พื้นฐานใน “รูปแบบเครือญาติ” ลักษณะที่รูปแบบเครือญาติที่พบคือ 1. ใช้หลักการดูแลเสมือนพี่น้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2. หากสมาชิกทำผิด หัวหน้าคณะสามารถกล่าวตักเตือนอย่างตรงไปตรงมา 3. ให้ความเสมอภาคแก่สมาชิกในคณะเท่าเทียมกัน **ด้านการแต่งกายและเครื่องดนตรี** ในส่วนนี้ยุคครูเปลื้องและยุคโปงลางสะออนเป็นศิลปินอิสระจะมีความคล้ายคลึงกัน คือมีการบริหารจัดการในส่วนนี้เองทั้งหมดทั้งการออกแบบค่าใช้จ่าย ส่วนในยุคที่เป็นศิลปินในสังกัดอาร์เอสฯ เรื่องของค่าใช้จ่ายนั้น ต้นสังกัดจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด โปงลางสะออนจะรับหน้าที่เป็นผู้ออกแบบและเสนอให้ทางบริษัทดูเท่านั้น **ด้านการจัดสรรเงิน** จุดร่วมของทุกยุคคือ หัวหน้าวงจะเป็นผู้จัดสรรค่าตอบแทนให้สมาชิกด้วยตนเอง ซึ่งหมายถึง อำนาจการตัดสินใจจะอยู่ที่หัวหน้าวงทุกยุคทุกสมัย **การบริหารการแสดง** ในยุคของครูเปลื้อง ช่วงศิลปินพื้นบ้าน จะมีการบริหารการแสดงที่ไม่ยืดหยุ่น เน้นการนำเสนอศิลปะพื้นบ้านอีสานเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของผู้ชมเหมือนในยุคอื่นๆ ส่วนในยุคครูเปลื้อง ช่วงวิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้มีการบริหารการแสดงปรับเปลี่ยนในลักษณะที่สามารถยืดหยุ่นได้ แต่ก็จะบอกผู้ชมและนักแสดงว่าได้มีการปรับการแสดงมาแล้ว เนื่องจากสาเหตุใด ส่วนยุคของโปงลางสะออนทั้งสองยุค

มีการบริหารการแสดงในลักษณะปรับให้ยืดหยุ่นตามความต้องการของตลาดหรือผู้ชม แต่ไม่ได้กล่าวว่าปรับเปลี่ยนเพราะสาเหตุใด สอดคล้องกับ กรพินธุ์ สุนทรนนท์ (2551) ที่กล่าวถึงเรื่องของการบริหารจัดการแสดงของคณะโนรา โดยพบว่า โนราสมัยโบราณ ยังคงใช้กระบวนการแสดงแบบโนราในอดีต โดยไม่มีความยืดหยุ่นหรือมีการยืดหยุ่นน้อย ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของเจ้าภาพได้มาก ส่วนโนราแบบสมัยใหม่ กลับมีความยืดหยุ่นในการแสดง โดยจะสังเกตจากพฤติกรรมของผู้ชม ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของเจ้าภาพสูงสุด เพื่อสนองความต้องการของเจ้าภาพและดึงดูดความสนใจของผู้ชมให้มากที่สุด

เมื่อโปงลางสะออนเข้ามาอยู่ในสังกัดของอาร์เอสฯ ก็เปรียบเสมือนการเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมอย่างเต็มตัว โปงลางสะออนจึงต้องมีการปรับตัวอย่างมากในการปรับสื่อพื้นบ้านนั้น โปงลางสะออนทราบดีว่าคุณค่าทางวัฒนธรรมที่จะหายไป แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมแล้ว จึงจำเป็นต้องปรับและเปลี่ยนให้เหมาะสมเพื่อความอยู่รอดของวงด้วย เพราะอดีตให้ความสำคัญกับระบบนี้มากพอสมควร เนื่องจากทำให้ทุกคนในวงได้มีงานทำ และเป็นช่องทางในการเผยแพร่สื่อพื้นบ้านได้รวดเร็วและมีจำนวนมากขึ้น การแสดงโปงลางของวงดังกล่าวจึงมีลักษณะการผลิตที่เป็นลักษณะอุตสาหกรรมให้เห็นเด่นชัดพอสมควร มีการใช้เสื้อผ้าและนักแสดงจำนวนมาก ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัย สร้างบรรยากาศการแสดง สร้างแรงจูงใจให้ผู้ชมหันมาสนใจการแสดงโปงลางมากขึ้น มีการคิดการแสดงที่เน้นถึงผู้ชมหรือการตลาดมากขึ้น การทำงานที่มีระบบซับซ้อน การวางสคริปต์ในการแสดง การกำหนดเรื่องของเวลาในการแสดง ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าภาพเป็นลักษณะของลูกค้า รวมไปถึงมีการลงทุนด้านการจัดรูปแบบการแสดงมากกว่าเนื้อหาการนำเสนอ สอดคล้องกับประยุทธ วรรณอุดม (2549) กล่าวว่า หมอลำซึ่งใช้แนวทางของความเป็น “อุตสาหกรรม” เข้ามาจัดการแสดงมากกว่า เช่น มีการลงทุนด้านการผลิตมากกว่าด้านเนื้อหา ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าภาพเป็นแบบลูกค้า และมีการกำหนดเรื่องของเวลาเข้ามาในช่วงเวลาที่ทำการแสดง

แนวทางการแก้ไขปัญหาด้านการลดการสูญหายคุณค่าทางวัฒนธรรมในการนำเสนอการแสดงพื้นบ้านของโปงลางสะออน พบว่า การบริหารจัดการระหว่างโปงลางสะออนและอาร์เอสฯ ยังได้มีการแบ่งหน้าที่ออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้าน**การผลิต** และด้าน**การตลาด** ตามความสามารถและประสบการณ์ของทั้งสองฝ่าย โดยที่โปงลางสะออนจะรับผิดชอบในส่วนของการผลิตเนื้อหาการแสดง ส่วนด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการผลิต จะเป็นหน้าที่ของอาร์เอสฯ หากมองถึงความเหมาะสมในการแบ่งงานนั้น ถือได้ว่าทำได้ถูกต้องตามความรู้ความสามารถ และการสั่งสมประสบการณ์ของแต่ละฝ่าย ซึ่งในยุคอุตสาหกรรมวัฒนธรรมนั้น ต้องมีการแบ่งงานแบ่งหน้าที่ เพื่อรองรับความซับซ้อนของระบบการผลิตอุตสาหกรรมวัฒนธรรม และการดำเนินงานในลักษณะธุรกิจ สอดคล้องกับ ประยุทธ์ วรณอุดม (2549) กล่าวว่าในการแสดงหมอลำแต่ละครั้งก็จะมีเตรียมงานเป็นฝ่ายๆ เพราะมีคนจำนวนมาก เช่น ฝ่ายเตรียมเวที ฝ่ายเทคนิคสมัยใหม่ประกอบการแสดง ฝ่ายเสื้อผ้า เป็นต้น หมอลำในยุคอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ได้มีการปรับเปลี่ยนมาเป็นลักษณะธุรกิจ มีการใช้กระบวนการทางธุรกิจมาจัดการทุกขั้นตอน เช่น การวางแผนการผลิต การจัดการการวาง การออกแบบการแสดง การวางแผนการตลาด การจัดทำหมาย และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทั้งหมด มีกระบวนการผลิตที่หลากหลายและซับซ้อนด้วยการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยทั้งด้านแสง สี เสียง และการถ่ายทำ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้ทันสมัย รับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาใช้เต็มที่ เช่น เครื่องดนตรีที่ใช้ไฟฟ้าแบบตะวันตก และอุปกรณ์ประกอบการแสดง

#### 4. ทิศนคติต่อการนำเสนออัตลักษณ์ของโปงลางสะออนจากผู้ชม

ทัศนคติของผู้ชมต่ออัตลักษณ์ของโปงลางสะออนนั้น พบว่า ทั้งกลุ่มแฟนคลับและกลุ่มผู้ชมทั่วไป มีความคิดเห็นว่า อัตลักษณ์ที่เด่นชัดที่สุดของโปงลางสะออน คือ การแต่งกาย โดยผู้ชมทั่วไปจะมองว่าการแต่งกายของโปงลางสะออนเป็นลักษณะที่ประยุกต์

ท้องถิ่นอื่นๆ เข้าไปด้วย ส่วนการแสดงดนตรีและศิลปะพื้นบ้านและการจัดบรรยากาศการแสดงนั้น แฟนคลับและผู้ชมทั่วไปมองว่าเป็นการประยุกต์เพื่อดึงดูดความน่าสนใจ แต่ก็ยังคงความเป็นพื้นบ้าน คือมีการแสดงของศิลปะพื้นบ้านอีสานให้เห็นอยู่ทุกคนเลิร์ต ส่วนสุดท้ายคือ मुखตลกและภาษาที่ใช้ในการแสดง ซึ่งกลุ่มแฟนคลับและผู้ชมทั่วไป ทุกกลุ่ม ทั้งที่มีและไม่มีความรู้ในภาคอีสาน ชื่นชอบคาแร็กเตอร์และमुखตลกที่เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยแสดงทัศนคติเชิงบวกทุกกลุ่ม สอดคล้องกับ รจเรศ ณรงค์ราช (2548) ที่กล่าวว่า หนังสือดุษฎีที่สามารถประยุกต์ความรู้ ข่าวสาร मुखตลกให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน จะได้รับความนิยมจากผู้ชม ซึ่งลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองในปัจจุบันจะเป็นแนวตลกขบขันมากกว่าที่จะวิพากษ์วิจารณ์จริงจัง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเหมือนในอดีต

แฟนคลับและผู้ชมทั่วไปที่มีความรู้ในภาคอีสาน ต้องการให้โปงลางสะออนใช้ภาษาอีสานในการแสดงมากขึ้น เนื่องจากเมื่อได้ชมหรือฟังแล้ว จะรู้สึกเป็นกันเองเมื่อได้ฟังภาษาในท้องถิ่นของตน แต่ก็มีความเข้าใจถึงการนำเสนอว่ามีผู้ชมชมอยู่ทุกภาค โดยโปงลางสะออนมีการใช้ภาษากลางในการแสดงมากขึ้น จากการชมการแสดงคอนเสิร์ตของโปงลางสะออนในจังหวัดทางภาคอีสาน โปงลางสะออนมีการใช้ภาษากลางในการนำเสนอมากกว่าภาษาอีสาน และ मुखการแสดงก็ใช้เล่นสำหรับผู้ชมทุกภาค ทำให้เห็นถึงการปรับตัวของอัตลักษณ์การใช้ภาษาของโปงลางสะออนที่มีการปรับเปลี่ยนการแสดงสื่อพื้นบ้านในลักษณะที่เป็นอุตสาหกรรมวัฒนธรรม กล่าวคือ ต้องทำให้ดูง่าย มีความเป็นสากลสูง จนละเลยความเป็นท้องถิ่นไป

#### ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “วิทยาลัยนาฏศิลป์” ซึ่งเป็นสถาบันที่สอนด้านดนตรีและการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย และรับหน้าที่ในการสืบทอดศิลปพื้นบ้านโดยตรง ควรถ่ายทอดหรือสร้างความหมายใหม่ให้แก่ผู้เรียน โดยชี้ให้เห็นข้อเสียหรือข้อจำกัดของระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เพื่อเป็นการต่อการนำเสนอ

ศิลปะพื้นบ้านที่เป็นตัวของตัวเองและยังคงคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และวิพากษ์วิจารณ์ระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมของการแสดงศิลปะพื้นบ้านได้

2. ศิลปินด้านการแสดงศิลปะพื้นบ้านที่สามารถสืบทอดและอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านเหล่านี้ให้คงอยู่ภายใต้แรงกดดันและกระแสวัฒนธรรมสากลที่เข้ามาเผยแพร่และเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน ควรเป็นหน้าที่ของ “ศิลปินรุ่นใหม่” หรือ “คลื่นลูกที่ 2” ที่มีความเข้าใจและตั้งใจ ในการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้าน เพราะไม่เพียงแต่จะมีความรู้ทางด้านนาฏศิลป์เท่านั้น แต่ยังสามารถสังเคราะห์การผสมผสานสื่อมวลชน ทำให้ทราบว่าควรปรับสื่อพื้นบ้านให้เป็นไปในทิศทางใดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติของสื่อมวลชน และใช้ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์เป็นเครื่องรองรับการนำเสนอการแสดงให้คงคุณค่าทางวัฒนธรรมของการแสดงโปงลางให้มากที่สุด

3. หน่วยงานของรัฐจึงควรให้การสนับสนุนในด้านของการนำเสนอ ถึงแม้ว่าวงดนตรีรุ่นใหม่จะเน้นการปรับประยุกต์สื่อพื้นบ้านให้เข้ากับกระแสสังคม แต่ก็ควรเพิ่มช่องทางในการเผยแพร่หรือนำเสนอให้มากขึ้น และการส่งเสริมการประกวดตามพื้นที่ต่างๆ หรือตามรายการโทรทัศน์ เพื่อจุดประกายให้เยาวชนหันมาสนใจและซึมซับศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแนวคิดการอนุรักษ์สื่อพื้นบ้านให้คงอยู่ของเยาวชนต่อไป

## ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรศึกษาโปงลางสะออน ในส่วนของการเป็นผู้สืบทอดสื่อพื้นบ้าน เพื่อจะได้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับช่องทางในการสืบทอด มูลเหตุจูงใจของผู้รับการสืบทอดวิธีการสืบทอด การเลือกสื่อในการสืบทอด และผลที่เกิดขึ้นการศึกษาในส่วนที่กล่าวมานั้น จะทำให้ทราบว่าโปงลางสะออนมีจุดเริ่มต้นอย่างไร ก่อนที่จะนำสื่อพื้นบ้านเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม

2. ควรมีการศึกษาผู้รับสารในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน เพื่อให้ทราบถึงการเปิดรับสื่อและความนิยมของโปงลางสะออน และทำให้ทราบว่าสื่อมวลชนมีการนำเสนอผลงานหรือข้อมูลเกี่ยวกับโปงลางสะออนมากน้อยแค่ไหน เป็นการตรวจสอบสัดส่วนการนำเสนอสื่อพื้นบ้านของสื่อมวลชนในระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม และปัจจัยที่ทำให้เยาวชนหันมาสนใจหรือมีความนิยมต่อวงโปงลางสะออนท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีให้เลือกชมเลือกติดตามอยู่มากมาย

3. ควรศึกษาวงดนตรีที่มีการนำสื่อพื้นบ้านมาประยุกต์แต่ไม่ได้อยู่ในระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม เพื่อศึกษาลักษณะการทำงาน หลักการในการปรับประยุกต์ ช่องทางในการนำเสนอผลงาน และความนิยมของผู้รับสาร เพื่อศึกษาว่า เมื่อไม่มีสื่อมวลชนมาช่วยนำเสนอและเผยแพร่สื่อพื้นบ้านแล้ว ผลการตอบรับหรือความนิยมของผู้ชมมีมากน้อยเพียงใดคุณค่าทางวัฒนธรรมยังคงมีอยู่หรือไม่แค่ไหน และสนใจอยากนำสื่อพื้นบ้านดังกล่าวเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร

## รายการอ้างอิง

### ภาษาไทย

กนกธาดา กาสี. สัมภาษณ์ 28 กันยายน 2553.

กรพินธุ์ สุนทรนนท์. ศิลปะและศาสตร์ในการบริหารจัดการคณะโนรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสองวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, 2539.

กาญจนา แก้วเทพ. **เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศาลาแดง จำกัด, 2545.

กาญจนา แก้วเทพ. **ไตร่ตรองและมองใหม่ เมื่อจะใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา**. เอกสารประกอบการสัมมนา  
ผู้ประสานงานภาค โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข (สนับสนุนโดยสำนักงานส่งเสริมสุขภาพ) มปท : 2546  
(เอกสารไม่ได้พิมพ์เผยแพร่)

กาญจนา แก้วเทพ. **ไตร่ตรองและมองใหม่เมื่อจะใช้สื่อพื้นบ้านเพื่อการพัฒนา. ในสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข**. กรุงเทพฯ : โครงการ  
สื่อพื้นบ้านเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพชุมชน (สพส.), 2548 .

กาญจนา แก้วเทพและคณะ. **สื่อพื้นบ้านแข็งแกร่ง สุขภาวะชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ : โครงการสื่อพื้นบ้านสื่อสารสุข  
(สพส.), 2549 .

กฤติศิรินทร์ ภักดีพูลเสม. **สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2553**.

คมกริช การินทร์. **โปงลาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย ภาควิชาศิลปกรรมศาสตร์  
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2549.

เจตน์ อติพลภักดิ์. **สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2553**.

เชษฐา ฉายศรี. **สัมภาษณ์ 13 กรกฎาคม 2553**.

จิตติมา ธารรัตน์กุล. **กระบวนการสื่อสารกลุ่มและอัตลักษณ์ของศิลปิน “เพลงอินดี้”** วิทยานิพนธ์ปริญญา  
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ดโนยา ก้อนแก้ว. **วงโปงลางสะออน : การปรับตัวทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ  
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.

ถาวร. **โปงลางสะออน**. [ออนไลน์]. 2553 แหล่งที่มา : <http://www.bloggang.com> [2553, กันยายน 1].

ทูลทองใจ ซึ่งรัมย์. **สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2553**

ธนวัฒน์ ศรีสะอาด. **สัมภาษณ์ 23 กันยายน 2553**.

ธารทิพย์ โสภณณา. **สัมภาษณ์ 18 ตุลาคม 2553**.

นันทนา โสภณณา. **สัมภาษณ์ 18 ตุลาคม 2553**.

นิธิมา ชูเมือง. **การปรับตัวของสื่อพื้นบ้านโนราในสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์  
พัฒนาการ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

บุษกร ลำโรงทอง. **โปงลาง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

ประยุทธ์ วรรณอุดม. **บทบาทและการดำเนินกลยุทธ์ของสื่อมวลชนเพื่อการส่งเสริม “หมอลำ”**. วิทยานิพนธ์ปริญญา  
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ประยุทธ์ วรรณอุดม. **กระบวนการต่อรองของหมอลำและผู้ชมที่มีต่อบทบาทและอิทธิพลของระบบอุตสาหกรรม  
วัฒนธรรม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย, 2549.

ปัทมา บุญอินทร์. การปรับตัวของเพลงพื้นบ้าน : ศึกษากรณีเพลงโคราช จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญา  
มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

ภัทรวรรณ พูลสวัสดิ์. สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2553.

จเรศ ณรงค์ราช. สื่อมวลชนกับการเปลี่ยนแปลงของสื่อพื้นบ้านหนังตะลุง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา  
วิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

รัชดาภรณ์ กิณี. สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2553.

รัชตะ พิงคะสัน. สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2553.

วัชร เมธาสกุลสวัสดิ์. เอกสารประกอบการเรียนการสอน วิชาดนตรีและการแสดงพื้นบ้าน, ภาพลิขิต : วิทยาลัย  
นาฏศิลปภาพลิขิต, 2552. (เอกสารอัดสำเนา)

วัชร เมธาสกุลสวัสดิ์. สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2553.

วัฒนะชัย ยะนิทร. ไปกลางสะออน ขุมทรัพย์สุดสะดัง. นิตยสารโพสิชั่นนิ่ง, กุมภาพันธ์ 2550.

วัฒนะชัย ยะนิทร. สินทรัพย์สะออน. โชว์ทีมสะอึ่ง. นิตยสารโพสิชั่นนิ่ง, มีนาคม 2550, หน้า 75.

วัฒนะชัย ยะนิทร. สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2553.

วราลี จิรัชยศรี. แนวทางการส่งเสริมและปรับประสานสื่อศิลปผ่านสื่อโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชา  
สื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

วิภากรีย์ ชัยมุสิก. ไปกลางสะออน โชว์ครบรส. นิตยสารโพสิชั่นนิ่ง, กรกฎาคม 2550, หน้า 148.

ศิรินาถ ปิ่นทองพันธ์. การรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวดักของนักศึกษาภาคใต้ใน  
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาชาววิทยา คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์  
มหาวิทยาลัย, 2546.

สมเกียรติ บุญศิริ. ไปกลางสะออน+หลวงไก่+จินตหรา = สูตรเด็ด อาร์สยาม. นิตยสารผู้จัดการ, ธันวาคม 2550,  
หน้า 128.

สมเกียรติ บุญศิริ. อาร์สยาม ได้เวลาบุกอีสาน. นิตยสารผู้จัดการ, ธันวาคม 2550, หน้า 121.

สมชาย ฤกษ์จำนงค์. สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2553.

สมพงษ์ คุณาประดม. สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2553.

สอนสุพรรณ. การแสดงไปกลางสะออน. [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา : <http://www.oknation.net> [2553,  
กันยายน 2].

สุชาติ พงศ์กิตติวิบูลย์. การสืบทอดสื่อพื้นบ้านเพลงจ.จันทบุรีเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน. วิทยานิพนธ์  
ปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

สุทธีวรรณ อินทะกนก. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการปรับตัวของละครพื้นบ้านทางโทรทัศน์ไทย. วิทยานิพนธ์  
ปริญญาโท สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

สุภาพิชญ์ ม่วงมณี. สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2553.

สุวิมล ไต้นุช. **เปิดโล่งโปงลางสะออน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด (มหาชน), 2549. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กำเนิดโปงลาง คีตกวี ดนตรีแห่งท้องทุ่ง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การส่งเสริมการค้าและการพัฒนา, 2546. (อัดสำเนา)

หทัยกาญจน์ หาญมนตรี. สัมภาษณ์ 15 กรกฎาคม 2553.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายเปลื้อง ฉายรัศมี 12 ธันวาคม 2550. ภาพลื่นรู้ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, 2550 (อัดสำเนา).

อรุณรัตน์ พูลสวัสดิ์. สัมภาษณ์ 18 กันยายน 2553.

อัญชลี ฤกษ์จำนงค์. สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2553.

## ภาษาอังกฤษ

Sudipan. **โปงลางสะออน**” ผลงานสร้างชื่อของเด็กนาฏศิลป์. แหล่งที่มา : <http://www.sudipan.net> [2 กันยายน 2553].

## ภาษาอังกฤษ

Adorno, Theodor W. “On Popular Music,” in **Cultural Theory and Popular Culture : A Reader**, pp 197-209. John Storey. London: Prentice Hall, 1988.

Adorno, Theodor W. “Culture Industry Reconsidered” In **The Culture Industry: Selected essays on mass culture**, pp 85-92. London : Routledge, 1991.

Adorno Theodor and Max Horkheimer. **The Culture Industry: Enlightenment as Mass Deception**. Dialectic of Enlightenment, 1944.

Benjamin, Walter. **Illuminations**. New York : Schocken Book, 1969. pp 217-251.

Benjamin, Walter. **The Work of Art**. London : Routledge, 1998.

Doob et al. **Attitude Structure and Function**, 1947.

Douglas M. Kellner and Meenakshi Gigi Durham. **Adventures in Media and Culture Studies : Introducing the KeyWorks**, 1995.

Hesmondhalgh, David. **The Culture Industries**. Wiltshire : Cromwell Press, 2002.

Storey, John. **Culture Theory and Popular Culture : A Reader**. Cambridge : University Press, 1994.